

Maja Mezgec, Nataša Gliha Komac

Večjezično izobraževanje v Kanalski dolini in položaj slovenščine

---

objavljeno v:

Nataša Pirih Svetina, Ina Ferbežar (ur.): *Na stičišču svetov: slovenščina kot drugi in tuji jezik. Obdobja 41*. Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani, 2022.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-41/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2022.

Obdobja (e-ISSN 2784-7152)

VEČJEZIČNO IZOBRAŽEVANJE V KANALSKI DOLINI IN POLOŽAJ SLOVENŠČINE

Maja Mezgec

Pedagoška fakulteta, Univerza na Primorskem, Koper
Slovenski raziskovalni inštitut, Trst
m.mezgec@slori.org

Nataša Gliha Komac

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU, Ljubljana
ngk@zrc-sazu.si

DOI:10.4312/Obdobja.41.231-238

Kanalska dolina je na stičišču med tremi državami (Italijo, Slovenijo, Avstrijo) in štirimi jeziki (italijanščino, nemščino, slovenščino in furlanščino). Čeprav gre za poselitveno območje Slovencev v Italiji, zaradi zgodovinskih razpletov ni vzpostavljenega kontinuiranega sistema izobraževanja s slovenskim učnim jezikom. V šolskem letu 2017/18 je bil prvič pilotno izveden projekt večjezičnega italijansko-slovensko-nemško-furlanskega pouka, po katerem še danes poteka poskusni večjezični pouk v tamkajšnjih vrtcih in prvih petih razredih osnovnih šol. V prispevku so predstavljene prednosti in slabosti vzpostavljenega modela ter perspektive nadaljnjega razvoja s posebnim poudarkom na slovenskem jeziku.

sociolingvistika, slovenski jezik v Italiji, Kanalska dolina, jeziki v stiku, večjezično izobraževanje

The Canale Valley stands at the crossroads between three countries (Italy, Slovenia, and Austria) and four languages (Italian, German, Slovenian, and Friulian). Although it is part of the Slovenian settlement area in Italy, due to its historical development it has not established a continuous education system with Slovenian as a language of instruction. In the 2017/18 school year, a pilot multilingual Italian–Slovenian–German–Friulian education model was implemented for the first time. At present, this experimental multilingual education model is used in all preschools and in the first five grades of primary schools in the area. This article presents the advantages and disadvantages of the established model and prospects for further development, with a special focus on Slovenian.

sociolinguistics, Slovenian in Italy, Canale Valley, languages in contact, multilingual education

1 Uvod

Namen prispevka je predstaviti prednosti in slabosti poskusnega modela večjezičnega izobraževanja v Kanalski dolini, zlasti z vidika ohranjanja in revitalizacije slovenskega jezika kot pomembnega dela jezikovnega repertoarja lokalnega

prebivalstva. Besedilo je nastalo na osnovi pedagoškega in raziskovalnega dela v Kanalski dolini (prim. Gliha Komac 2009, 2021; Gliha Komac, Mezgec 2016; Komac 2002; Mezgec 2021), študija strokovne literature, pregleda različnih poročil in prispevkov, gradiv o aktualnem didaktičnem modelu¹ ter informacijah, pridobljenih s fokusnimi skupinami in vodenimi intervjuji s ključnimi deležniki (Mezgec 2021).²

2 Slovenščina v vrtcih in šolah Kanalske doline

Kanalska dolina nima vzpostavljenega sistema šol s slovenskim učnim jezikom, zato so prizadevanja po učenju slovenščine v dolinskih šolah že dolga leta ključna prioriteta slovenskih lokalnih društev in slovenske manjšine nasploh. Večjezična sporazumevalna zmožnost v različnih dolinskih jezikih je bila večkrat raziskana, in sicer z zelo različnih vidikov (mdr. Gliha Komac 2009; Mezgec, Gliha Komac 2016; Minnich 1998; Plautz, Hasenauer idr. 2021; Šumi, Venosi 1995, 1996; Vavti, Steinicke 2005), a v zadnjih letih je vedno bolj opazen upad zmožnosti sporazumevanja v slovenskem jeziku. Čeprav so bile v zadnjih dveh desetletjih vzpostavljene ustrezne pravne in zakonske podlage ter so ponovno zaživele čezmejne izmenjave, je prisotnost slovenščine v javnem družbenem, gospodarskem in kulturnem življenju skromna, nekaj več priložnosti za rabo je le v javni upravi in javnih servisih. Prav zato so še toliko pomembnejši koraki na področju izobraževanja ter realizacija večkrat izražene želje lokalnega prebivalstva po sistematični in koordinirani uvedbi slovenskega jezika v dolinske šole.

Proces vključevanja slovenščine v šole Kanalske doline od sedemdesetih let 20. stoletja dalje lahko razdelimo na tri razvojne faze, in sicer: 1) vključevanje slovenščine v šolsko ponudbo, 2) uvedba predmeta slovenski jezik in 3) uvedba večjezičnega izobraževanja (za več o pouku slovenskega jezika v Kanalski dolini gl. Šumi, Venosi 1995, 1996; Gliha Komac 2009, 2021).

1) Od leta 1919 so v Kanalski dolini le šole z italijanskim učnim jezikom. Od sedemdesetih let prejšnjega stoletja dalje se odvijajo tudi tečaji slovenskega jezika, namenjeni otrokom: v različnih oblikah in obsegu, a zgolj kot prostočasna in izbirna dejavnost.

2) Uredba ministra za izobraževanje iz leta 1999 je šolam dodelila večjo avtonomijo, tudi v smislu prilagajanja šolske ponudbe krajevnim potrebam. Na dolinskih šolah so v šolskem letu 1997/98 izobraževalno ponudbo nadgradili s projektom *Multikultura* in slovenščina je bila vključena po eno uro tedensko kot *petje v slovenskem jeziku*. V šolskem letu 2003/04 je bila na zahtevo Slovenskega kulturnega središča Planika prvič v šolskem spričevalu zabeležena opisna ocena predmeta slovenski jezik, ki se je izvajal po eno uro tedensko v vrtcih in prvih petih razredih osnovnih šol. Šlo je za projektno dejavnost, ki se je vse do leta 2017 izvajala v sodelovanju z lokalnima

1 Gl. gradivi *Apprendere le lingue territoriali in Valcanale- Canal del Ferro in Progetto »Crescere e apprendere in più lingue«*.

2 Intervjuji so bili izvedeni poleti 2021. Poročilo o raziskavi stališč fokusnih skupin in ključnih deležnikov je bilo predstavljeno na Tretji deželni konferenci o varstvu slovenske jezikovne manjšine (Mezgec 2021: 19–40).

slovenskima društvoma; v letih 2003–2012 s Slovenskim kulturnim središčem Planika, v letih 2012–2017 z društvom Don Mario Černet. Vsako leto znova se je pojavljalo vprašanje financiranja in posledično opozorila o sporadičnosti pouka slovenskega jezika. Starši so iz leta v leto izražali željo po učenju slovenskega jezika, pri Slovenskem kulturnem središču Planika pa so na različne pristojne službe in organe naslavljali pobude o potrebi po sistemski uvedbi slovenskega jezika v redni izobraževalni proces.

3) Vse glasnejša so bila tudi prizadevanja, namenjena ozaveščanju o pomenu večjezičnega šolanja, in iskanje sistemskih rešitev za uvedbo večjezičnega pouka v Kanalski dolini. Leta 2016 je bila podpisana resolucija, v kateri so pristojne lokalne uprave s podporo društev dolinskih jezikovnih skupnosti pozvale odgovorne službe na državni ravni, naj čim prej sprejmejo zahtevo po večjezičnem izobraževanju v Kanalski dolini in drugje na Videmskem. Za pripravo modela večjezičnega pouka je bila na pobudo občin Naborjet - Ovčja vas in Trbiž leta 2017 imenovana mednarodna znanstvena komisija, ki je imela nalogo, da pripravi model večjezičnega kurikula za šole vseh stopenj v okviru Večstopenjskega šolskega zavoda v Trbižu, ki bo vključeval vse tri dolinske jezike: slovenščino, nemščino in furlanščino. V šolskem letu 2017/18 je bil prvič poskusno izveden projekt večjezičnega italijansko-slovensko-nemško-furlanskega izobraževanja, in sicer v zadnjem letniku vrtca in prvih dveh razredih osnovne šole v Ukvah. S šolskim letom 2019/20 se je projekt razširil na dolinske vrtce in šole v Trbižu. Izvedbo je podprla tudi deželna Furlanija - Julijska krajina, ki je zagotovila finančna sredstva. Leta 2019 je bila na italijansko ministrstvo za izobraževanje oddana vloga za uvedbo eksperimentalnega večjezičnega pouka (postopek je v teku), kar bi pomenilo stabilizacijo modela, ki bi tako lahko postopoma prešel iz projektnega v redno delovanje.

3 Model večjezičnega izobraževanja

Predlagani model večjezičnega izobraževanja je predviden od vrtca do vključno srednješolskega izobraževanja. Izvaja se na večstopenjskem šolskem zavodu Ingrid Bachman, ki pokriva ozemlje petih občin Kanalske doline; dve sta vključeni v seznam občin iz zaščitnega zakona za slovenski jezik 38/2001 (Naborjet - Ovčja vas in Trbiž), druge tri pa ne (Kluže, Dogna in Tablja).³ Posebnost ustanove je, da vključuje celotno vertikalno, od vrtca do vključno srednje šole druge stopnje (od 3. do 19. leta starosti učencev). Učenci so enakovredno deležni pouka slovenskega in nemškega, delno pa tudi furlanskega jezika. Učenje dolinskih jezikov sledi teritorialnemu načelu in porazdelitvi: pouk slovenščine npr. ni predviden za vrtce in šole na Tablji in v Klužah, saj ti dve občini nista vključeni v seznam območij s tradicionalno prisotnostjo slovenskega jezika iz zaščitnega zakona za slovenski jezik 38/2001; tam sta poleg italijanščine in angleščine predvideni le furlanščina in nemščina.

3 Zaradi prostorske omejitve uporabljamo le zemljepisna imena v slovenskem jeziku. Za italijanska, nemška in furlanska poimenovanja gl. Merku 1999.

Večjezični izobraževalni model se uvaja postopoma, in sicer v dveh fazah: 1) *projektna faza*, ki se izvaja že od šolskega leta 2017/18 dalje, 2) *faza stabilizacije* s preizkušanjem programa, ki trenutno čaka na potrditev italijanskega ministrstva za šolstvo. V *projektni fazi* gre zgolj za obogatitev aktualnega izobraževalnega programa. Šola sama poišče vire financiranja in poskrbi za izvajanje projekta. Izvajanje projektnih aktivnosti poteka ob podpori različnih deležnikov, med katerimi imajo pomembno vlogo lokalna društva. Vse projektne dejavnosti izvajajo zunanji sodelavci. V *fazi stabilizacije* ministrstvo sprejme predlagane programske spremembe in nadgradnjo nacionalnega šolskega programa; dejavnosti, ki so se doslej izvajale projektno, postanejo del rednega delovanja. Ohranita se koncept in model večjezičnega izobraževanja, stroški pa v celoti bremenijo ministrstvo, ki na podlagi zakonsko določenih kriterijev zaposli ustrezno strokovno usposobljene učitelje dolinskih jezikov.

Izvajanje modela je za zdaj v projektni fazi. Pouk slovenščine in nemščine v vrtcih v Ukvah, Žabnicah in Trbižu ter na osnovnošolski stopnji na šolah v Ukvah in Trbižu naj bi sicer tekkel po v nadaljevanju predstavljenem modelu, a se zaradi pandemijskih razmer, pomanjkanja finančnih sredstev in pedagoškega kadra zadnji dve leti uresničuje v zelo okrnjeni obliki.

3.1 Vrtci

Otroci so v *projektni fazi* tedensko deležni dveh ur pouka posameznega jezika. Pouk izvajajo zunanji sodelavci, ki sledijo načelu *ena oseba – en jezik*.

V *fazi stabilizacije* se poveča obseg števila ur, namenjenih dolinskim jezikom, in spremeni status vzgojiteljev, ki vodijo urice dolinskih jezikov. Za vrtce je predvidenih pet ur slovenščine tedensko (enako velja za nemščino in furlanščino). Pri tem vzgojiteljice sledijo državnim smernicam za predšolsko vzgojo. Pouk poteka nivojsko: dejavnosti, ki se izvajajo v dolinskih jezikih, se razlikujejo glede na starostno skupino otrok. Ure slovenščine sledijo principu *ena oseba – en jezik* in *ena situacija – en jezik* s sodelovanjem učiteljice slovenščine z drugimi vzgojiteljicami. Uporablja se pristop mini CLIL⁴ in izvajajo dejavnosti, ki se navezujejo na otrokov izkušenski svet.

3.2 Osnovne šole (prvih pet razredov)

Posebnost predlaganega večjezičnega modela je, da so poleg angleščine v redno izobraževanje vključeni lokalni jeziki, tj. slovenščina, nemščina in furlanščina, in sicer kot: 1) predmet z določenim številom ur jezikovnega pouka in 2) učni jezik nekaterih (nejezikovnih) predmetov z določenim številom ur na teden.

Otroci se v okviru predmetnega pouka učijo slovenščino po dve uri tedensko, po dve uri tedensko pa je slovenščina prisotna tudi kot učni jezik določenih nejezikovnih predmetov. Slednje je pomembna inovacija: pouk nejezikovnih predmetov v praksi poteka tako, da je poleg razredne učiteljice prisotna učiteljica slovenščine (ali drugih dveh dolinskih jezikov), ki ima vsakič po 40-minutnem nastopu razredne učiteljice

4 CLIL (angl. *content and language integrated learning*) pomeni učenje nejezikovnih vsebin v tujem jeziku.

na voljo približno 20 minut, da obravnavane vsebine predstavi v slovenščini. Pri tem ne gre zgolj za prevajanje vsebin, ampak za dodatno dejavnost, tj. za poglobitev in nadgradnjo obravnavanja iste teme, da lahko učenci sproti spontano usvajajo besedišče v slovenskem jeziku. Nabor predmetov, ki se poučujejo tudi v slovenščini (ali nemščini in furlanščini), sledi načelu rotacije in se na dva meseca zamenja; prva dva meseca se tako npr. v slovenščini poučujejo glasba, zemljepis in likovna umetnost, naslednja dva pa matematika/geometrija, zgodovina in naravoslovje. Uporablja se načelo *ena oseba – en jezik* in pristop CLIL, s katerim se razvijajo skupinske in individualne dejavnosti, predvidene v državnem kurikulumu in vertikalnem kurikulumu šole. Pouk slovenščine vodijo zunanji sodelavci, ki sodelujejo z razrednimi učitelji in strokovnimi službami, odgovornimi za projekt.

V *fazi stabilizacije* število predvidenih tedenskih ur slovenščine (dve) ostane nespremenjeno, poveča pa se število ur pouka nejezikovnih predmetov, ki potekajo tudi v slovenščini (oz. drugih dveh dolinskih jezikih). Sicer pa pristop, ki je bil razvit v projektni fazi, ostaja nespremenjen. Nemščina in slovenščina sta si glede na predvideno število ur predmetnega pouka (dve uri na teden) in število ur poučevanja nejezikovnih predmetov v tem jeziku (tri ure na teden) enakovredni, za furlanščino pa sta predvideni ena ura jezikovnega pouka in ena ura telovadbe v furlanskem jeziku.

3.3 Srednje šole prve in druge stopnje

Za fazo stabilizacije je predviden vertikalni model, v katerem se učenje dolinskih jezikov nadaljuje na srednjih šolah prve (zadnji trije razredi devetletke) in druge stopnje (srednje poklicne in tehnične šole ter gimnazije). Za srednje šole prve stopnje je predvidena ena ura slovenskega jezika na teden, za nejezikovne predmete pa tedensko po dve šolski uri z 20 minutami pouka v slovenskem jeziku (pri vsaki učni uri 20 minut pouka v slovenščini). Pri srednji šoli druge stopnje sta na območju na voljo dva zavoda: Tehnični zavod za turizem ter znanstveni in športni licej. Za licejsko smer sta tedensko predvideni okvirno ena do dve uri pouka slovenskega jezika, za Tehnični zavod za turizem pa tri ure. Tedensko je tudi za štiri nejezikovne predmete predvidena po ena ura pouka teh predmetov v slovenskem jeziku.

4 Odprta vprašanja in izzivi uvajanja večjezičnega pouka

V zdajšnji implementaciji večjezičnega modela je slovenščina prisotna z okrnjenim številom ur, in sicer le v vrtcih in prvih petih razredih osnovnih šol. Na srednjih šolah prve in druge stopnje slovenščine trenutno ni.

Pogoji za izvajanje večjezičnega modela v Kanalski dolini so ob dolgoletni odsotnosti slovenskega jezika iz dolinskega javnega življenja zelo kompleksni, saj sta znanje in raba slovenskega jezika med dolinskim prebivalstvom zelo skromna. Podobno je tudi s priložnostmi za rabo.

Pri vključevanju slovenščine v šolski program so težave z iskanjem ustrezno usposobljenih zunanjih sodelavcev oz. učiteljev za poučevanje. V Kanalski dolini jih težko najdejo, delovno mesto in pogoji pa niso vabljivi za potencialne kandidate iz drugih krajev. Gre zgolj za letne pogodbe in začasna delovna mesta. V fazi stabilizacije naj bi se sicer kadrovske težave postopoma uredile.

Odrto je vprašanje didaktičnih pripomočkov in učnega gradiva. Večinoma ga učitelji pripravljajo in ustvarjajo sami (gre zlasti za fotokopije iz leposlovja, pesmaric, *Pastirčka* in otroške ugankarske literature, npr. križank, igrice povezovanja besede in slike ipd.). Določena gradiva jim nudijo lokalna slovenska društva; Slovensko kulturno središče Planika ima tako npr. obsežno knjižnico z 10.000 enotami, kjer so na razpolago sodobna didaktična gradiva in učbeniki za pouk slovenskega jezika, društvo pa je v zadnjih dveh letih z različnimi slovenskimi ustanovami izvedlo kar nekaj zbiralnih akcij poljudne ter strokovne otroške in mladinske literature, ki so jo podarili osnovni šoli v Ukvah, nazadnje spomladi 2022 v kontekstu slovenskega kulturnega praznika, ko so skupaj z Aljaževo fundacijo in Osnovno šolo 16. decembra iz Mojstrane izpeljali akcijo *Združimo moči v branju*, na katero so se mdr. odzvale založbe Rokus, Mladinska knjiga in Primus, Slovenski etnografski muzej idr. A ključna težava ni zgolj v odsotnosti didaktičnih pripomočkov in učnih gradiv; gre predvsem za problem strokovne usposobljenosti pedagoškega kadra, saj je danes na spletu brezplačno na voljo vrsta odličnih učnih gradiv in pripomočkov, ki bi jih pri svojem delu z manjšimi prilagoditvami lahko s pridom uporabili.

Prednost je lahko sodelovanje šole z okoljem in društvu. Okrepljena prisotnost slovenščine v javnosti in priložnosti za njeno rabo, npr. na uradih, višarskem smučišču, v trgovinah, pri cerkvenem obredju, ter društva s popoldanskimi izbirnimi občolskimi dejavnostmi, kulturnimi prireditvami ipd. so praktičen izziv in dodatna spodbuda za osmišljanje znanja slovenskega jezika v vsakdanjem življenju.

Pomemben korak, kot je poučevanje nejezikovnih predmetov v slovenščini in drugih krajevnih jezikih, pripomore k usvajanju in razvoju besedišča za različna predmetna področja, ima pa tudi pomembno vlogo z vidika statusa ter prisotnosti in uveljavljanja jezika v šolstvu in širše v družbi. Metodološki in didaktični izziv je pristop, da se s poukom nejezikovnih predmetov v dolinskih jezikih ne čaka, da učenci dosežejo ustrezno raven znanja jezika, ampak se poučevanje izbranih predmetov prilagodi njihovemu jezikovnemu znanju (sicer za omejen obseg ure). Pri tem se predpostavljajo uporaba metode CLIL, naracija, komunikacijski pristop k poučevanju in didaktične igre. Prisotnost dveh učiteljev pri izvajanju pouka v dolinskih jezikih zahteva dodatno sodelovanje ter usklajevanje dela in vsebin.

Nerešeno je vprašanje vertikalne kontinuitete: trenutno se učenje dolinskih jezikov zaključi v petem razredu osnovne šole. Pri vertikalnem kurikulumu bo prišlo do težav zaradi vezanosti učenja posameznih jezikov zgolj na določene osnovne in nižje srednje šole: na srednjih šolah druge stopnje v Trbižu se srečajo učenci, ki prihajajo iz različnih dolinskih srednjih šol prve stopnje. Z implementacijo večjezičnega modela po celi vertikali se lahko zgodi, da nekateri učenci ne bodo imeli pouka slovenščine v vrtcu, osnovni in srednji šoli prve stopnje, ker je na Tablji in v Klužah predvidena samo nemščina. Tako se bodo na srednji šoli druge stopnje lahko v istem razredu znašli učenci z znanjem slovenščine in učenci brez vsakršnega znanja slovenščine.

Ovira je lahko tudi dejstvo, da gre za ustanovo, ki ni umeščena v mrežo šol s slovenskim učnim jezikom v Italiji, saj slovenska skupnost z obstoječimi službami,

pristojnimi za problematiko »slovenskega« šolstva v Italiji, ne more posegati npr. v usposabljanje pedagoškega kadra, opredeljevanje pogojev na razpisih za učno osebje za pouk slovenskega jezika, izbor pedagoškega osebja ipd.

5 Namesto sklepa

Vsekakor gre za inovativen model večjezičnega izobraževanja, za posebnost v širšem prostoru. A k revitalizaciji slovenskega jezika na območju bo lahko pripomogla le njegova kakovostna izvedba oz. uresničevanje ter ustvarjanje večjezičnega okolja, kjer bodo učenci izpostavljeni slovenščini tudi zunaj šolskih klopi. Za zdaj se hudo zapleta že pri strokovnih referencah in kompetencah učnega osebja za slovenski jezik, ki pogreša strokovno pomoč pri izvajanju večjezičnega modela. Tudi sistem spremljanja dosežkov ni vzpostavljen in informacije o rezultatih poučevanja so zgolj sporadične in priložnostne, umanjka sistematična evalvacija vzpostavljenega modela.

Skrb za slovensko skupnost v Kanalski dolini oz. aktivna diplomatska in strokovna prizadevanja za izboljšanje razmer in položaja slovenskega jezika na tem območju ostajajo eden večjih izzivov in preizkušenj za slovensko skupnost nasploh. Uspešna vzpostavitev predstavljenega večjezičnega izobraževalnega modela s kakovostnim poukom slovenščine je lahko eden temeljnih kamnov, a žal tudi »strel v koleno« (če bo ostalo zgolj pri njegovi formalni vzpostavitvi).

Viri in literatura

- Apprendere le lingue territoriali in Valcanale- Canal del Ferro*, 2018. Interno gradivo Večstopenjskega šolskega zavoda Trbiž.
- GLIHA KOMAC, Nataša, 2009: *Slovenščina med jeziki Kanalske doline*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Ukve: Slovensko kulturno središče Planika, Trst: Slori.
- GLIHA KOMAC, Nataša, 2021: O slovenskem jeziku v Kanalski dolini: dosedanja prizadevanja in aktualni izzivi. Živa Gruden, Roberto Dapit (ur.): *Manjšine med standardnim jezikom in narečji: prispevki s posveta, Špietar*, 3. 9. 2021. Špietar: Inštitut za slovensko kulturo, Čedad: Most. 101–119.
- GLIHA KOMAC, Nataša, MEZGEC, Maja, 2016: Jezikovna podoba Kanalske doline: zakonodajne določbe in jezikovna krajina. Erika Kržišnik, Miran Hladnik (ur.): *Toporišičeva Obdobja. Obdobja 35*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 447–454. <https://centerslo.si/wp-content/uploads/2016/11/GlihaKomMez.pdf>
- KOMAC, Nataša, 2002: *Na meji, med jeziki in kulturami*. Širjenje slovenskega jezika v Kanalski dolini. Ukve: SLORI, SKS Planika, Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- MERKU, Pavle, 1999: *Slovenska krajevna imena v Italiji. Priročnik*. Trst: Mladika.
- MEZGEC, Maja, 2021: Večjezično šolanje v Kanalski dolini: mit ali realen scenarij? Devan Jagodic (ur.): *Tretja deželna konferenca o varstvu slovenske jezikovne manjšine*. Trst: Slovenski raziskovalni inštitut. 19–40. https://www.consiglio.regione.fvg.it/cms/export/sites/consiglio/home/.allegati/Terza-conferenza-lingua-slovena-2021/Porocila-SLORI_VSA.pdf
- MINNICH, Robert G., 1998: *Homesteaders and Citizens. Collective identity formation on the Austro-Italian-Slovene frontier*. Bergen: Norse Publication.
- PLAUTZ, Anna-Maria, HASENAUER, Leonie, JELEN, Igor, ČEDE, Peter, STEINICKE, Ernst, 2021: Symbolic ethnicity, cultural and linguistic landscape: remnants of »Little Europe« in the Valcanale (Northeast Italy). *National Identities XXIV/2*. <https://doi.org/10.1080/14608944.2021.1894109>
- Progetto »Crescere e apprendere in più lingue«*, 2018. Interno gradivo Večstopenjskega šolskega zavoda Trbiž.
- ŠUMI, Irena, VENOSI, Salvatore, 1995: *Govoriti slovensko v Kanalski dolini. Slovensko šolstvo od Marije Terezije do danes*. Trst: Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček.

ŠUMI, Irena, VENOSI, Salvatore (ur.), 1996: *Večjezičnost na evropskih mejah: primer Kanalske doline*. Ukve: SLORI, Kanalska dolina.

Zaščitni zakon za Slovence v Italiji (Zakon 38/2001). <https://www.slovenskaskupnost.org/downloads/2%20-%20Zakon%2038-2001.pdf>

VAVTI, Štefka, STEINICKE, Ernst, 2005: Lokale Identitäten im Viersprachigen Kanaltal. *Razprave in gradivo* 74. 102–121.